Die Areopagusrede (Hand. 17:22-31) – 'n verkenning van homiletiese elemente

C.J.H. Venter
Skool vir Kerkwetenskappe
Potchefstroomkampus
Noordwes-Universiteit
POTCHEFSTROOM
E-pos: kwscjhv@puknet.puk.ac.za

Abstract

The Areopagus speech (Acts 17:22-31) – an exploration of homiletical elements

In this article certain guidelines are developed from a selection of definitions for preaching and also from relevant data about the process of compiling and evaluating sermons. The aim in developing these guidelines was to establish parameters for the exploration of the Areopagus speech. It was established that the way in which listeners is addressed, and also the link-up with the situation of the listeners to the speech, can be considered as important homiletical elements. Together with these elements the structure of the speech as well as the transitions in the speech can be regarded as major homiletical elements in the body of the sermon. The trinitarian revelation of God in this speech and also the balance between indicative, imperative and promise mark this speech as a sermon. The elements of cohesion and progression are perceptibly present in this speech with the result that the introduction (God creates and grants life) links up well with the climax (eternal life through the resurrection of Christ).

Opsomming

Die Areopagusrede (Handelinge 17:22-31) – 'n verkenning van homiletiese elemente

In hierdie artikel word bepaalde riglyne ontwerp vanuit sekere definisies vir prediking en ook vanuit toepaslike gegewens oor die preekmaak- en beoordelingsproses. Die doel met hierdie riglyne is om as parameters te dien vir die verkenning van die Areopagusrede. Aan die hand van hierdie riglyne is vasgestel

dat die wyse waarop die hoorders aangespreek word en die aansluiting by hulle situasie, homileties belangrike elemente vorm. Hiermee saam is die strukturering van en oorgange in die preek insiggewende aspekte wat na vore kom. Trinitariese Godsopenbaring in dié rede, asook die balans tussen indikatief, imperatief en belofte kenmerk hierdie rede as “preek”. Die element van kohesie en progressie is dwarsdeur die rede waarneembaar en loop daarop uit dat die inleiding (God wat skep en lewe gee) deurloop in die klimaks van die rede wat benadruk dat die opstanding van Jesus Christus die ewige lewe gee.

1. Inleiding

Uit die bykans onoorsienbare veld van navorsing in die Homiletiek kan wel breë kontoere vasgestel word waarop gefokus word in navorsing. 'n Sterk lyn van navorsing die afgelope aantal jare is gerig op kommunikasie in die prediking. In hierdie verband het veral Pieterse (1986:26, 92-168 en 1991:6-36) in Suid-Afrikaanse navorsing leidinggewende werk gedoen. Wat Amerikaanse vak-literatuur betref, geniet die werk van Litfin (2001) wye erkenning. Dit is navorsing waarin onder andere gefokus word op die hoorder in die prediking (Litfin, 2001:15-36) en sy behoeftes (vgl. Robinson, 1997:21-23). Daar word ook in diepte navorsing gedoen oor oorredingstrategieë in die prediking (Mawhinney, 1997:95-101).

Verskillende dimensies in die preekmaakproses en in die beoordeling van preke word ook betrek in navorsing (Jang, 2003:5-8; Greidanus, 1988:279-318). Die persoon en spiritualiteit van die prediker word ook 'n veld van indringender ondersoek. Hieroor het Malan Nel (2001) in Suid-Afrika 'n waardevolle bydrae gelewer en Miller (1997:333) in die VSA. Dan is daar ook 'n lyn van groeiende belangstelling in 'n nadere ontginning van basisteoretiese gegewens vanuit die Skrif self. So is byvoorbeeld die prediking van Esra in die boeke Esra en Nehemia al nader ontleed vir bepaalde riglyne vir Skrifprediking (Deuel, 1991:128). Ook Josua 23 en 24 is as “preek” ondersoek, met as konklusie dat Josua 23 en 24 uitstaan in “... finely, rhetorical use of historical narrative, animated dialogue and imaginative and passionate appeal” (Mayhue, 1990:8). Wat die ondersoek van toepaslike stof uit die Nuwe Testament betref, wys Chapell (1995:4) veral op die ontmoeting van Jesus met die Emmausgangers en die gebruik van die uitdrukking *uitlê* in Lukas 24:27. Coetzee (1985:26-27) ontleed die struktuur van Hebreërs en kom tot die gevolgtrekking dat ons hier met 'n preek te doen het. Die onderwerp wat in hierdie artikel behandel word, val in dieselfde

navorsingskategorie as laasgenoemde studies: daar word gekonsentreer op 'n nadere ontginning van Paulus se Areopagusrede (Hand. 17:16-33) vir homiletiese elemente. Die boek *Handelinge* is reeds omvattend in navorsing op die vlak van die Nuwe Testament betrek (byvoorbeeld op die Heilige Gees en die opbou van die Kerk in *Handelinge* – Venter, 1980 en 1986). Ook die Areopagusrede is in navorsing verken. Opperman (1987) bestudeer die uitdrukking *land en volk* in die Areopagusrede, terwyl Jang (2003) die Areopagusrede as onderdeel van sy wyer navorsing oor prediking betrek.

Langs die weg van analise en interpretasie sal in hierdie artikel vooraf riglyne daargestel word, veral uit 'n seleksie definisies van prediking en uit vakliteratuur oor preekmaak- en beoordeling om parameters te ontwerp in die homiletiese verkenning van die Areopagusrede. Daarna word die Areopagusrede aan die hand van die parameters nader ontleed met die doel om basisteoretiese gegewens daar te stel wat kan bydra tot homiletiese verdieping en tot verdere navorsing en vorming van studente in die opleiding as bedienaars.

Die hipotese vir die ondersoek is dat die Areopagusrede homiletiese elemente bevat wat by nadere ontleding diensbaar mag wees vir die Homiletiek.

2. 'n Verkenning van homiletiese elemente uit 'n seleksie definisies en uit wyer vakliteratuur oor die preekmaak- en beoordelingsproses

Heelwat navorsing is al gewy aan die ondersoek van definisies van prediking (vgl. Venter, 2001:514-515). Sommige definisies fokus op die eksegetiese hantering van die preekteks (Lawson, 2001:199-200), en ander fokus daarop dat reeksprediking *inherent* behoort tot prediking (Bryson, 1995:39-40). Ander eksponente bring meer lig en fokus op die element van die preek as brugbou tussen die Bybel en die hedendaagse wêreld waardeur God Drie-enig deur sy geroepe dienskneg tot die gemeente van vandag spreek (vgl. Kruger. & Venter, 2002:577). Pieterse (1985:11 en 2001:17) ontleed 'n aantal Nuwe-Testamentiese gedeeltes en stel as resultaat dat die Woord van God deur die prediking heen aan die woord kom en geloof werk. Craddock (1985:61) beklemtoon dat prediking inherent “not only *to* but *for* the people” moet plaasvind. Daarom bepleit hy ook die induktiewe wyse van preek. Buttrick (1994:30) stel dat prediking “... announces the good news of the gospel and in so doing, sets people free for God’s new humanity”. Robinson (1999:20) skryf

... preaching is the communication of a biblical concept derived from and transmitted through ... a study of the passage in its context, which the Holy Spirit first applied to the personality, and experience of the preacher, then through him to the hearers.

Hierby sluit Brooks (1964:8) gedeeltelik aan as hy prediking omskryf as “Truth through personality”.

Uit bogenoemde definisies van prediking kom verskillende elemente na vore wat toepaslik mag wees in die verkenning van die Areopagusrede:

- prediking is bediening van God se Woord;
- prediking geskied deur 'n geroepe bedienaar;
- prediking moet gerig word op die hoorders en die situasie van die hoorders;
- prediking is lewende kommunikasie;
- prediking raak en verwond eerste die bedienaar en deur hom die gemeente.

'n Nadere verkenning van toepaslike homiletiese literatuur toon egter aan dat elemente van prediking nie net in definisies voorkom nie, maar ook in vakliteratuur oor die preekmaakproses. Bugg (1993:418-420) gebruik drie vrae om die oorkoepelende aksie in die preekmaakproses te beskryf. Die drie vrae is: Wat sê die preekteks? Wat sê die preekteks aan *my* (die prediker)? Wat sê die preekteks *deur my* as prediker aan die gemeente? Chapell (1995:6) vat die metode van preekmaak saam as “... presentation of some aspect of the Word itself; explanation of what that portion of the Word means; and an exhortation to act on the basis of what the explanation reveals”.

As oorsigtelike elemente in die preekmaak- en beoordelingsproses is bogenoemde gegewens waardevol. Om egter te dien as riglyne waarvolgens die Areopagusrede homileties nader ontleed kan word, sal sekere stappe en elemente uit die literatuur nader gepresiseer en verfyn behoort te word (vgl. Jang, 2003:7).

Die oorkoepelende proses om preke te maak en te beoordeel kan omskryf word as die aksies van eksegeese, hermeneuse en homilese. Deur die proses van eksegeese word vasgestel wat 'n Bybelskrywer bedoel en gekommunikeer het in die verlede (toe – daar) aan die eerste hoorders, wat sy doel was en hoe hy gekommunikeer het (vgl. Chapell, 1995:4; Venter, 2001:525). 'n Eksegeet wat vandag wil vasstel wat 'n Bybelskrywer destyds wou

sê, gebruik daarvoor meerdere wetenskaplik erkende eksegetiese metodes, byvoorbeeld die grammaties-historiese metode met kanoniek en kultuur-historiese agtergrond, die vasstelling van die genre van 'n teks, die struktuur, die kernbegrippe, en die vasstelling van die doel (*telos*) van 'n bepaalde preekteks.

Uiteraard het ons in die Areopagusrede te doen met Godsopenbaring wat die destydse hoorders toe goed kon verstaan. Toe was verfynde eksegetiese metodes soos vandag nog nie ter sprake nie. Wat egter vir ons doeleindes vasgestel moet word in hierdie artikel – elemente om die Areopagusrede homileties te ontleed – daarvoor sal 'n aanduiding gebied word van die wyse waarop Paulus die Skrif (Ou Testament) in sy rede gebruik het en watter homiletiese riglyne daaruit afgelei kan word.

'n Tweede oorvleuelende proses wat in ag geneem moet word in die vasstelling van riglyne om die Areopagusrede homileties te ontleed, is dié van hermeneuse. Met hermeneuse word hier nie in die eerste instansie hermeneutiek as vakwetenskap bedoel nie. Hermeneutiek het vandag op die oog die bestudering van die aksie van verstaan van tekste. Met hermeneuse word hier bedoel die aksie om die teks uit die verlede na vandag in vandag se omstandighede en vir vandag se mense oor te bring. Die proses van hermeneuse is dus 'n brug van die Bybelteks uit die verlede na die hede. Die brug tussen verlede en hede is die hermeneuse. Op die brug ontmoet die teks uit die Woord en die teks uit die lewe mekaar. So kom die eeue oue boodskap uit gister na vandag (Venter, 2001:525, Holgate, 1993: 232).

'n Kernvraag in die proses van hermeneuse is: watter lyne loop vanuit die preekteks oor die eeue heen na vandag? Strydom (1989:23-27) beskou as eenheidslyne dwarsdeur die Skrif die eenheid in die kanon van die Ou- en Nuwe Testament, die trinitariese aard van die Godsopenbaring en die kerugmatiese aard van die openbaring.

Die enkele belangrikste lyn wat deurloop is die teosentriese lyn (vgl. Greidanus, 1988:256). Dit is dieselfde Drie-enige God wat Homself in die preekteks openbaar, wat nou weer die mens van vandag in sy konteks aanspreek in en deur dieselfde preekteks (Müller, 1996:62-63). Die kernvraag in hierdie deel van die proses is: wat maak God van Homself as Vader in hierdie teks bekend (skepping, onderhouding, sorg)? Hoe kom die verlossing (Seun) hier na vore? Wat werk hierdie teks in die harte en lewens van prediker en gemeente (Heilige Gees)?

Die omgekeerde is egter ook waar. Nie net die openbaring van God is 'n kontinue lyn nie, maar ook die verdorwenheid van die mens – “... God remains the same and human depravity remains the same” (Robinson, 1999:24). Hier word die vraag gestel: waar en hoe kom die eeue oue verdorwenheid van die mens in hierdie teks of Skrifgedeelte na vore?

Die laaste dimensie waarmee rekening gehou behoort te word in die aksie van hermeneuse, is die elemente van indikatief, imperatief en belofte in die bepaalde Skrifgedeelte waaruit gepreek word (Coetzee, 1996:1-18). God openbaar Hom meestal in die Skrif deur die struktuur van indikatief, imperatief en belofte. Die indikatief dui God as Skepper, as Onderhouer en as liefdevolle Vader aan. Die imperatief is die bevel wat gegrond word in, en voortvloei uit die sentrale indikatief van wie God is en wat God doen. Die belofte hou in: belofte van seën, maar ook belofte van oordeel (Coetzee, 1996:5). 'n Klassieke voorbeeld van indikatief, imperatief en belofte byeen vind ons in Christus se laaste woorde aan sy dissipels in Matteus 28:18-20:

- “Aan My is gegee alle mag in hemel en op aarde” (Indikatief).
- “Gaan dan heen ...” (Imperatief).
- “Onthou: Ek is by julle al die dae ...” (Belofte).

Die derde proses in preekmaak- en beoordeling is die aksie van vormgewing van 'n preek ná die proses van eksegeese en hermeneuse; dit is die proses van homilese.

Vir die doel van die artikel kan nie breed op alle aspekte in die proses van homilese ingegaan word nie. Oor 'n wye front is homilete dit eens dat 'n preek 'n bepaalde tema moet hê – tema is naamlik 'n kernsamevatting van die *kerugma* van die preekteks. Die tema moet as 'n algemeen geldige waarheid geformuleer word in vandag (*nou, hier*) se terme en nie in terme van *toe* en *daar* nie. Die temaformulering moes dus die brug van hermeneuse reeds oorgegaan het.

Dit is verder bekend dat die *aanspraak* en eerste sin in die *inleiding* van die preek van besondere belang is om die hoorder as't ware by die preek te kry en te hou. Onbewustelik stel die hoorder die vraag: “Waarom moet ek na hierdie preek luister? Oortuig my binne die eerste minuut!”

Wat die *strukturering* van die preek betref, moet gelet word op die bewegings en oorgange in die preekteks. In die vroeëre homiletiese

werke is gepraat van die indelings in die preek. Soos die tema moet ook die oorgange die behandeling van die teks dien en vashou-plekke vir die geheue van die hoorder wees.

In die *toepassing* moet gelet word op die situasie van die gemeente, en watter taal en beelde vanuit hulle leefwêreld gebruik word. Die volgende vraag moet ook altyd deur die prediker in gedagte gehou word: wat is die geloofsagterstande en watter aanvulling tot groei in die geloof moet in dié preek bygevoeg word? Tot watter keuse word die gemeente in hierdie preek gebring? Hoe moet hierdie teks toegepas word in die gemeente se persoonlike geloofslawe, op die situasie in die kerke, omgewing en land en vir die voortgang en groei in God se koninkryk?

Die *slot* moenie nuwe stof bevat nie, maar die kerugma saamvat. As samevatting word die vasgestelde parameters vir die verkenning van die Areopagusrede nou as vraagstellings aangebied.

- Wat leer hierdie preek van God Drie-enig?
- Wat is die situasie van die hoorders?
- Watter kommunikasieriglyne kom uit die rede na vore?
- Hoe betrek die prediker die Bybel (d.i. die teks) op homself en dan op die gemeente?
- Hoe funksioneer indikatief, imperatief en belofte in die rede?
- Hoe word die verdorwenheid van die mens in die rede aangedui en behandel?
- Watter elemente van preekstruktuur word geïmplementeer, byvoorbeeld tema, inleiding, oorgange, toepassing?
- Is daar 'n aanduiding van die uitwerking van die preek?

3. Die Areopagusrede – 'n verkenning in die lig van die vasgestelde riglyne

3.1 Die Areopagusrede in die boek Handeling

Om die Areopagusrede binne die boek Handeling te plaas, is dit nodig om kortliks 'n breë struktuur van die boek Handeling te bied. Dit is juis opvallend dat die meeste skrywers oor Handeling 'n breë struktuur bied (vgl. Kistemaker, 1990:36-40; Haenchen, 1982:11-13; De Villiers, 1982, II:6-8). Coetzee (s.j.:1-6) bied wel 'n tema en kernagtige verdeling van die boek Handeling. As sentrale tema

neem hy: Getuies vir Koning Jesus, en as indeling van die hele boek stel hy die volgende voor:

Handelinge 1	Inleiding
Handelinge 2:1-13	Die vervulling van die belofte oor die Heilige Gees.
Handelinge 2:14-8:1(a)	Getuies vir Koning Jesus in "Jerusalem en Judea"
Handelinge 8:1(b)-40	Getuies vir Koning Jesus in "Samaria"
Handelinge 9-28	Getuies vir Koning Jesus "tot aan die eindes van die aarde"

Benewens die oorsigtelike indeling moet ook gelet word op die belangrike plek wat die agt redevoeringe inneem in die boek Handelinge. Redevoerings kom voor in Handelinge 2:14-36; 3:12-26; 4:8-12; 5:29-32; 10:34-43; 13:16-41; 17:22-31 en 28:25-28. Binne hierdie redevoerings vind die Aeropagusrede (Hand. 17:22-31) dan 'n eie plek. (Paulus se rede self strek van Handelinge 17:22-31, maar vir die doeleindes van die verkenning van die homiletiese elemente word die hele gedeelte Handelinge 17:16-33 betrek in die ondersoek.) Binne die breë struktuur van Handelinge ressorteer Handelinge 17:16-33 dan binne die wyer indeling van Handelinge 9-28, dit wil sê, binne die gedeelte: Getuies vir Koning Jesus "tot aan die eindes van die aarde". Op pad na "die eindes van die aarde" is Atene dan die plek waar die Aeropagusrede plaasvind.

3.2 'n Verkenning vir homiletiese elemente

As slotstuk aan die einde van Punt 2 in hierdie ondersoek is 'n aantal riglyne gebied waarvolgens die verkenning van die Aeropagusrede vir homiletiese elemente sal plaasvind. Ter wille van die logiese gang word die riglyne soos volg gestruktureer en die verkenning vind aan die hand van die volgende tweedeling plaas:

Die hoorders

- Wie was hulle?
- Hulle situasie
- Kommunikasie met die hoorders in die aanspreekwyse, inleiding en preek

Die preek

- Skrifgebruik
- Godsopenbaring
- Indikatief, imperatief en belofte
- Verdorwenheid van die mens
- Strukturering van preek
  - Inleiding
  - Oorgange
  - Toepassing
  - Slot

3.2.1 Die hoorders en hulle situasie

Die hoorders in Handeling 17:16-34 was uit verskillende groeperinge. In die sinagoge het Paulus met die Jode en godvresendes “geredeneer” (vers 17). Verder het hy elke dag met die verbygangers “gepraat” (vers 17). Hy het ook met Stoïsyne en Epikureërs “verskil”. Daarna verkondig hy die evangelie aan die Ateners (vers 22). Die fokus in hierdie artikel lê op sy rede aan die Ateners. Wat die verskillende groepe toehoorders gemeen gehad het, is dat hulle waarskynlik in Atene gewoon het. Daar is aanduidings dat Atene ander Griekse stede oortref het in hulle verering van gode deur beelde, offerandes en feeste. Ander Griekse stede het hulle karakter verkry uit die handel en nywerheid. Atene het sy karakter verkry uit die wetenskap en kuns. Die kuns het in die geboue, maar in besonder in die tempels en afgodsbeelde tot openbaring gekom (De Villiers, 1982:63-64).

’n Deel van Paulus se direkte gehoor tydens die Aeropagusrede was veral die Epikureërs en die Stoïsyne. Die Epikureërs as deel van Paulus se gehoor was die volgelinge van Epikurus. Hulle het geleer dat God nie gesoek en die dood nie gevrees hoef te word nie. As die liggaam sterf, sterf ook die siel. Om gelukkig te lewe moet lyding en smart vermy en bevrediging en geluk nagejaag word (Kistemaker, 1990:626). Hulle was dus prakties agnostici. Saam met die Epikureërs was ook die Stoïsyne aanhoorders van Paulus se rede. Hulle hoogste aspirasie was onderwerping aan die gang van gebeure, want dit word deur ’n goddelike noodsaak beheer (Kistemaker, 1990:626; Haenchen, 1982:517-518).

Dit was die gehoor wat vanuit bepaalde filosofiese oortuigings geluister het na Paulus en vanuit hulle Ateense situasie.

Hoe kommunikeer Paulus met sy gehoor?

Eerstens moet aandag gewy word aan Paulus se aanspreekvorm, *Ateners*. Hy spreek hulle letterlik aan as *manne Ateners*. Jang (2003:28) wys daarop dat Demosthenes, 'n Griekse orator, dieselfde uitdrukking gebruik het om sy gehoor aan te spreek. Paulus wil deur hierdie wyse van aanspreek die goedgesindheid van sy gehoor verseker, hulle as't ware tuis by hom laat voel. Dit is 'n retoriese tegniek om welwillendheid te skep. Hierdie aanspreekvorm moet ook gesien word in die lig van die uitdrukking in vers 16 dat Paulus baie *verontwaardig* was toe hy al die afgodsbeelde in Atene gesien het. Ten spyte van sy eie verontwaardiging as apostel van Jesus Christus is sy benadering, die wyse waarop hy sy hoorders aanspreek, tog taktvol – ter wille van die evangelie wat hy bring.

'n Tweede aspek in Paulus se kommunikasie op die Aeropagus, ná die wyse waarop hy die Ateners aangespreek het, is die uitdrukking: “Ek sien dat julle in alle opsigte baie godsdienstig is.” Hierdie uitdrukking kan godsdienstig of bygelowig beteken. Paulus bedoel kennelik hier dat die Ateners godsdienstig is. Hy wil hulle nie kritiseer oor hulle godsdiens nie; hy wil in sy kommunikasie aansluit by hulle godsdiens. Dieselfde uitdrukking vir godsdiens word ook in Handeling 25:19 gebruik waar Paulus voor Agrippa en Bernice verskyn en Festus die begrip godsdiens gebruik, nie om dit te kritiseer nie, maar bloot om te sê dat die ander se godsdiens vir hom eienaardig is (vgl. Haenchen, 1982:520).

Homileties gesproke is die uitdrukking: “Ek sien dat julle baie godsdienstig is”, die eerste sin in Paulus se preek. Met die eerste sin wil Paulus sy hoorders by hom kry, om saam verder voort te beweeg. Paulus gebruik hier die retoriese strategie van *insinuatō*, dit wil sê dat die gehoor benader word op 'n subtiele wyse. Hy trek hulle aandag en hierdie eerste sin mag sy hele rede beïnvloed (vgl. Jang, 2003:29).

Dit is opvallend dat Paulus se kommunikasie in Handeling 17:22-23 'n verdere beweging vertoon. Hy spreek hulle nie net aan as Ateners nie, en sluit nie alleen by hulle godsdiens aan nie. Hy gaan nog verder in die akkommodasie van sy hoorders. By die tipiese eie van die hoorders in Atene – baie beelde en altare vir afgode en 'n panteïstiese beskouing – sluit Paulus direk in sy kommunikasie aan. Hy het 'n altaar gevind waarop geskrywe staan: “Aan 'n onbekende God”. Paulus wil hiermee nie enige verband lê tussen 'n “onbekende

god” en die ware God nie. Hy wil wel met hulle kommunikeer – en as aansluiting daarvoor gebruik hy die inskripsie. Uiteindelik wil hy in sy rede met hulle uitkom by die kruis en opstanding van Jesus Christus.

’n Derde subtiële kommunikasiestrategie word gevind in die uitdrukking: “Nou ja, wat julle aanbid *sonder om daarvan kennis te hê* ...” (vers 23). Die Grieke het ’n hoë premie geplaas op kennis en wysheid. Juis hulle moet met ’n subtiële woordspeling (“onbekend” en “sonder om kennis te hê”) hoor en leer dat hulle – mense van kennis – aanbid sonder om kennis te hê! Dit is sekerlik die laaste ding wat ’n Atener sou duld – om as sonder kennis beskou te word, en dit in hulle aanbidding.

’n Vierde trek in die akkommodasie van Paulus se hoorders lê daarin dat hy hulle digters aanhaal. Dit gebeur in vers 28: “... want deur Hom lewe ons en bestaan ons. Of soos party van julle digters ook gesê het: Ons stam ook van Hom af”. Dit bly steeds opvallend hoe Paulus aansluit by die onmiddellike wat vir sy hoorders bekend is, maar sonder om kompromieë te maak ten opsigte van die ware God of die opstanding van Jesus Christus (vgl. Haenchen, 1982:524-525).

3.2.2 Die preek

Dit is reeds vroeër in hierdie artikel beredeneer dat die oor-koepelende aksie in die proses van preekmaak dié is van eksegetiese, hermeneutiese en homiletiese.

Die eerste vraag in hierdie onderafdeling is na die *Skrifgebruik* in die preek en hoe dit funksioneer.

Na Paulus se kommunikatiewe aansluiting by sy hoorders en hulle situasie, gaan hy oor tot die verkondiging (vers 23). Die Ateners aanbid sonder om kennis te hê van hulle god. Daarteenoor verkondig Paulus God as Skepper aan hulle.

Paulus se verkondiging begin by die begin in Genesis 1. Juis daarom is bepaalde skeppingsmotiewe aanwesig in die redevoering. In Genesis 1:1 word gestel: “In die begin het God die hemel en die aarde geskep.” Daarna volg die skepping van alles op die aarde en in die hemel (Gen. 1:1-25). In Handeling 17:24 staan: “God, wat die wêreld met alles wat daarin is, gemaak het, Hy is die Here van hemel en aarde ...”.

In Genesis 2:7 word gestel: “Die Here God het toe die mens gevorm – en lewensasem in sy neus geblaas sodat die mens ’n lewende wese geword het.” Dié woorde word ge-eggo in Paulus se rede in Handeling 17:25: “... dit is Hy wat aan almal lewe en asem en alles gee”. Genesis 1:27 verhaal: “God het die mens geskep as sy verteenwoordiger, as beeld van God het Hy die mens geskep ...” en in vers 28 beveel God: “Wees vrugbaar word baie, bewoon die aarde ...”. In sy Areopagusrede stel Paulus in Handeling 17:26: “Uit een mens het Hy al die nasies gemaak. Hy het hulle gemaak om oor die hele aarde te woon.” Wat hierdie Skrifgebruik in die Areopagusrede duidelik aantoon, is dat uitgegaan word van God se Skrifopenbaring (die Ou Testament) in die Areopagusrede. Wat ook opvallend is, is dat in die skeppingsweergawe in Genesis 1 en 2 in besonder gefokus word op God se skeppingsaksies. In Handeling 17 word God summier in die sentrum geplaas as Skepper. Vir die gehoor in Atene begin Paulus met God as Skepper van alles en almal, met die doel om by die kern van die Skrifopenbaring te kom, by die opstanding van Christus uit die dood.

As uitvloeisel van die behandeling van Paulus se Skrifgebruik hierbo word vervolgens gekyk na die *Godsopenbaring* as ’n element in die proses van hermeneuse in die Areopagusrede.

Die Godsopenbaring staan sentraal in hierdie rede, soos hierbo beredeneer, veral God as Skepper.

- God is die Skepper van alles (vers 24).
- Hy is die Here van hemel en aarde (vers 24).
- Hy woon nie in tempels deur mense gemaak nie (vers 24).
- Hy het nie nodig dat mense Hom versorg nie (vers 25).
- Hy gee die lewe en asem aan almal (vers 25).
- Hy maak uit een bloed al die nasies om oor die hele aarde te woon en Hy bepaal hoe lank en waar hulle sal woon (vers 26).
- God het hulle gemaak om Hom te soek (vers 27).
- Hy is nie ver van enige van ons af nie (vers 27).
- Hy roep al die mense oral op om hulle te bekeer (vers 30).
- Hy roep ’n dag uit waarop Hy gaan oordeel deur ’n Man wat Hy uitgekies het (vers 31).
- Hy het Hom (’n Man wat Hy uitgekies het) uit die dood laat opstaan (vers 31).

Dit is opmerklik dat die Godsopenbaring in die Areopagusrede begin by die skepping en eindig by die opstanding van Jesus Christus uit die dood. Die aanduiding is onmiskenbaar dat God werk met 'n plan, dit deur die eeue laat realiseer en laat uitmond in die werk en opstanding van Jesus Christus.

Nie net die Godsopenbaring – in die sin van die Vader se werk – word in die Areopagusrede beskryf nie. Ook die openbaring van die werk van die Seun kom duidelik in visier in vers 31. God gaan oordeel “... deur 'n *Man* wat Hy uitgekies het. As bewys daarvan vir almal het Hy *Hom* uit die dood *laat opstaan*”.

Die werk van die Heilige Gees kom ook in fokus in vers 30 “... nou *roep* God al die mense op om hulle te bekeer”. Om God se roepstem te hoor en jou dan te bekeer impliseer die werk van die Heilige Gees. Die werk van die Heilige Gees lê ook in die opstanding van Jesus Christus uit die dood. In die Areopagusrede sê Paulus dat God (Vader) Jesus uit die dood laat opstaan het. In Romeine 8:11 praat Paulus van “... die *Gees van Hom* deur wie Jesus uit die dood opgewek is ...”.

Vanuit die perspektief van die Godsopenbaring in die Areopagusrede kan gestel word dat ons hier te doen het met trinitariese prediking. Trinitariese prediking moet onderskei word van triteïstiese prediking. Laasgenoemde is geforseerde prediking waarin God as drie afsonderlike Gode gepreek word. Trinitariese prediking hou in prediking oor die werk van die Vader en die Seun en die Heilige Gees binne die goddelike heilsekonomie. So kom dit ook na vore in die Areopagusrede.

Die Skrifgebruik in die Godsopenbaring in die Areopagusrede bring ook die voorkoms van die *indikatief, imperatief en belofte* in hierdie rede na vore.

Die sentrale Godsopenbaring in Handeling 17:24-33 is reeds hierbo aangetoon. God staan sentraal in die skepping van alles, ook van nasies, ook in die opstanding van Jesus Christus uit die dood. Vers 30 bevat 'n kardinale indikatief: “*God* het die tye van onkunde *oorgesien* ...”. Nou roep Hy tot bekering. Hierdie indikatief en imperatief in vers 30 word in vers 27 voorafgegaan deur: “God het hulle gemaak om *Hom* te soek”. Hier is 'n geïmpliseerde imperatief: soek God. Albei die imperatiewe rus in die indikatiewe van God se dade.

Die belofte van die Areopagusrede word geformuleer as 'n belofte van oordeel. God roep al die mense oral op om hulle te bekeer,

“want Hy het 'n dag bepaal waarop Hy regverdig oor *die wêreld gaan oordeel* deur 'n Man wat Hy uitgekies het”. Die indikatief van God se daad en die imperatief tot bekering loop uit op die belofte van oordeel as teenhanger van God se daad van genade (dit wil sê: as julle julle nie bekeer nie, word die belofte van oordeel 'n werklikheid).

Die imperatief tot bekering bring ons nou by 'n nadere aanduiding van die sogenaamde *verdorwenheidsfaktor*. Die vraag is of hier 'n vergestaltung is van 'n vorm van die oersonde van die mens in die paradys.

In Handeling 17:23 stel Paulus aan die Ateners dat hulle aanbid sonder om *kennis* daarvan te hê en in vers 30 word gestel dat God die *tye van onkunde* (nie kennis hê nie) oorgesien het. Hierdie twee uitsprake moet gelees word in die lig van vers 27: “God het hulle gemaak *om Hom te soek*, al sou hulle ook moes rondtas om Hom te vind.” Onkunde hou hier in om nie te wil ken nie. Daar is talle uitsprake dat God Hom laat vind deur mense wat Hom soek (vgl. Jes. 55:6 en 65:1). Selfs die heidene kan volgens Romeine 1:18-32 deur God se skepping weet dat Hy bestaan (vgl. De Villiers, 1983:70).

Die vorm van oersonde wat in die Areopagusrede na vore kom, is dus die sonde van onwil om te doen wat God sê (Hom soek). In die lig van die voorafgaande stelling moet ook die drastiese uitwerking van die verkondiging op die Areopagus verstaan word. In Handeling 17:32 word hierdie uitwerking beskryf: “Toe hulle van die opstanding uit die dood hoor, het party hom *uitgelag*, maar party het gesê: ‘*Ons sal jou weer hieroor wil hoor*.’” Die uitwerking van die prediking lê in *uitgelag* en weer *hoor*. Hierdie uitwerking toon ooreenstemming met wat Paulus later aan die Korintiërs stel dat die verkondiging 'n reuk van die lewe tot die lewe is vir dié wat glo en vir dié wat nie glo nie, is dit 'n reuk van die dood tot die dood.

Laastens word ook aandag gewy aan elemente in *die struktuur* van die Areopagusrede.

Die struktuur in die rede kan soos volg omlyn word:

- Die *aanspreekvorm* wat gerig word op die skep van welwillendheid. Wat opvallend is, is dat persoonlike verontwaardiging oor die situasie in Atene Paulus nie daarvan weerhou om in verhouding te tree met sy gehoor nie.

- Die krag van die *eerste sin* in 'n preek word geïllustreer in die Areopagusrede. Die aansluitings by die godsdiens van die hoorders geskied op 'n subtile wyse, sonder om hulle beelde-diens as godsdiens goed te keur. Sy doel is om by die verkondiging van diens aan die God van die heelal uit te kom.
- Vanuit die eerste sin in die rede word *aangesluit by 'n voor die hand liggende saak* in die godsdiens van die hoorder, 'n saak wat terselfdertyd die sondige is in die godsdiens van die Ateners, naamlik dat hulle die ware God nie soek nie.
- Daar is 'n duidelike *beweging* in die strukturering van die inhoudelike elemente in die Areopagusrede. Die beweging is van God die Skepper van die heelal, na God wat aan almal die lewe gee – ook aan nasies – met een doel en dit is om Hom te soek. Wie Hom nie soek nie, gaan regverdig geoordeel word deur die opgestane Christus.

Die oorkoepelende struktuur is dus: skep → lewe gee → God soek → oordeel vanuit die opstanding van Christus.

- Van 'n slot as samevatting van die kerugma van die Areopagusrede is hier nie sprake nie. Daar kan wel van 'n afloop of klimaks van die preek gepraat word aan die einde. Die preek toon 'n duidelike voortgang en opbou tot 'n klimaks van God wat skep en lewe gee tot God wat die ewige lewe gee aan hulle wat Hom soek. Die bewys daarvan gee God in die opstanding van Jesus Christus.
- Moontlik kan 'n tema om die Areopagusrede vir vandag te preek só geformuleer word: God skep en gee lewe sodat Hy gesoek kan word.
- Dit moet laastens beklemtoon word dat bogenoemde ondersoek en aanduiding van homiletiese elemente in die Areopagusrede nie inhou dat elkeen van hierdie elemente ook in 'n preek vandag *moet* voorkom nie (vergelyk wat hierbo gestel is in verband met die slot van die preek). Die Skrif gee nie resepmatige preek-skemas vir vandag nie, maar wel duidelike riglyne hoe te werk gegaan kan word.

4. Samevattende resultate van die ondersoek

- 'n Preek moet 'n duidelike struktuur vertoon met progressie en kohesie as elemente – juis om die hoorder van begin tot einde te betrek.

- Die aanspreekvorm en eerste sin in 'n preek is kardinaal om 'n hoorder te oortuig waarom juis na hierdie preek geluister moet word.
- Aansluiting in inhoud en kommunikasie moet gevind word in voor die hand liggende aspekte in die lewe van die hoorder.
- Prediking aan ongelowiges behoort te geskied vanuit die openbaring van God in die skepping om te kom by die openbaring in die opstanding van Jesus Christus.
- Prediking moet 'n trinitariese karakter openbaar.
- In prediking moet die indikatief, imperatief en belofte gebalanseerd verkondig word.
- Skriftoepassing moet kongruent met Skrifverklaring wees.

Geraadpleegde bronne

- BROOKS, A. 1964. *On preaching*. New York: Seabury.
- BRYSON, T. 1995. *Expository preaching: The art of preaching through a book of the Bible*. Nashville: Broadman & Holman.
- BUGG, C.B. 1993. Back to the Bible: Toward a new description of expository preaching. *Review and Expositor*, 10(6):4-14.
- BUTTRICK, D. 1994. *A captive voice: The liberation of preaching*. Westminster: John Knox.
- CHAPELL, B. 1995. Components of expository preaching. *Preaching*, 10(6):4-14.
- COETZEE, J.C. 1985. *Gedagtestruktuur van Hebreërs*. Potchefstroom: Fakulteit Teologie.
- COETZEE, J.C. 1996. *Three essential elements of true preaching – indicative, imperative and by way of promise*. Potchefstroom: Faculty of Theology.
- COETZEE, J.C. s.j. *Struktuur van die boek Handeling*. Potchefstroom: Fakulteit Teologie.
- CRADDOCK, F.B. 1985. *Preaching*. Nashville: Abingdon.
- DE VILLIERS, J.L. 1982. *Die Handeling van die apostels*. Deel II. Kaapstad: NG Kerkuitgewers.
- DEUEL, D.C. 1991. An Old Testament pattern for expository preaching. *The Masters Seminary Journal*, 2(2):125-138.
- GREIDANUS, S. 1988. *The modern preacher and the ancient text*. Grand Rapids: IVP.
- HAENCHEN, E. 1982. *The Acts of the apostles*. Oxford: Blackwell.
- HOLGATE, A. 1993. Making the text our own. *The Expository Times*, 104:232-236.
- JANG, J.Y. 2003. *Expository preaching: A homiletical study in the light of Acts 2 and 17*. Potchefstroom: PU for CHE. (M.A. dissertation.)
- KISTEMAKER, S.J. 1990. *New Testament commentary: Exposition of the Acts of the apostles*. Grand Rapids: Baker.

- KRUGER, F.P. & VENTER, C.J.H. 2002. Prediking en die gesindheid van die hoorders: Basisteoretiese perspektiewe vanuit Hebreërs. *In die Skriflig*, 36(4):573-592.
- LAWSON, S.J. 2001. The priority of biblical preaching: An expository study of Acts 2:42-47. *Bibliotheca Sacra*, 158(630):198-217.
- LITFIN, D. 2001. *Public speaking*. Grand Rapids: Baker.
- MAWHINNEY, B. 1997. *Preaching with freshness*. Grand Rapids: Kregel.
- MAYHUE, R.L. 1990. Rediscovering expository preaching. *The Master's Seminary Journal*, 1(2):109-125.
- MILLER, P. 1997. Spirituality, integrity and competence: Essentials of ministry in Richard Baxter's *Reformed Pastor*. *The Evangelical Quarterly and International Review of Bible and Theology*, 69(4):333-342.
- MÜLLER, B.A. 1996. Profetiese prediking op weg na 2000 plus. (*In Nel, M., red. Prediking en kommunikasie in konteks*. Voortrekkerhoogte: Makro. p. 47-48.)
- NEL, M. 2001. Ek is die verskil: *Die invloed van persoonlikheid in die prediking*. Bloemfontein: CLF.
- OPPERMAN, W.C. 1987. *Land en volk in die Nuwe Testament in die lig van die Areopagusrede* (Hand. 17:22-31). Potchefstroom: PU vir CHO. (Th.M-verhandeling.)
- PIETERSE, H.J.C. 1985. *Verwoording en prediking*. Pretoria: NG Kerkboekhandel.
- PIETERSE, H.J.C. 1991. *Gemeente en prediking*. Halfway House: NG Kerkboekhandel.
- PIETERSE, H.J.C. 2001. *Prediking in 'n konteks van armoede*. Pretoria: UNISA.
- ROBINSON, H.W. 1997. The heresy of application. *Leadership*, 21-23, Autumn.
- ROBINSON, H.W. 1999. *Expository preaching: Principles and practice*. Leicester: IVP.
- STRYDOM, M.C. 1989. *Eksemplaries – heilshistories? Voortsetting van 'n onvoltooide gesprek*. Bloemfontein: VCHO.
- VENTER, A.G.S. 1986. *Die werk van die Heilige Gees in die opbou van die kerk volgens Handelinge*. Potchefstroom: PU vir CHO. (Th.D.-proefskrif.)
- VENTER, C.J.H. 2001. Verklarende prediking (expository) – 'n herevaluering. *In die Skriflig*, 35(4):513-546.

Kernbegrippe:

Areopagusrede
 Godsopenbaring
 prediking: definisie
 preek: inleiding, liggaam en slot

Key concepts:

Areopagus speech
 preaching: a definition
 revelation of God
 sermon: introduction, body, conclusion